Psychometric Evaluation of the Holistic Development Questionnaire for Preschool Children

Siyamak Tahmasebi[1], Moslem Arian[1], Mojgan Sharameh[1], Mansoureh Karimzadeh[1*], Razieh Bidhendi[2]

[1]Department of Preschool Education, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran
[2]Department of Biostatistics and Epidemiology, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran

Article Info:

Received: **9 Dec 2025** ***Revised:*** **2 Feb 2026** ***Accepted*****: 21 Feb 2026**

ABSTRACT

Introduction: In the preschool period, assessing development across all domains plays an essential role in monitoring children's status, guiding educational decisions, and planning interventions. However, there is no integrated, culturally grounded instrument capable of simultaneously evaluating all developmental dimensions of preschool children in Iran. Therefore, the present study aimed to develop and psychometrically evaluate a comprehensive, culturally appropriate tool for assessing the holistic development of preschoolers. ***Materials and Methods:*** The research was descriptive and focused on instrument design and psychometric evaluation. In the first step, the main components of children's holistic development were identified through document analysis and content analysis of credible sources. Relevant items were then developed, and the initial version of the questionnaire was prepared, followed by the psychometric evaluation process. The statistical population included parents of preschool children aged 5–6 years in Amol, Iran, among whom 680 individuals (354 women and 326 men) were selected through cluster random sampling. ***Results:*** In the face and content validity analyses, items with a Content Validity Ratio greater than 0.62 were retained in the final version of the questionnaire. Exploratory factor analysis using the principal components method with varimax rotation extracted six distinct factors, which together explained 78.2% of the total variance of the items. The correlation between the questionnaire scores and the reference criterion, the Early Development Instrument, demonstrated desirable concurrent validity (r = 0.686). Cronbach's alpha for the overall questionnaire was 0.822, with values ranging from 0.74 to 0.88 across individual components, indicating satisfactory internal consistency. ***Conclusion:*** The developed questionnaire covers all dimensions of preschool children's growth, including the innovative moral–spiritual domain, and demonstrates strong psychometric properties. It can reliably and validly assess preschool children's development and serve as a culturally appropriate tool for research and educational planning in Iran.

Keywords:

1. Adolescent
2. Motivation
3. Resilience, Psychological
4. Psychology, Educational
5. Adaptation, Psychological

***Corresponding Author:** Mansoureh Karimzadeh
Email: *mkarimz2000@gmail.com*

طراحی و روان‌سنجی پرسشنامه رشد همه‌جانبهٔ کودکان پیش‌دبستانی

سیامک طهماسبی[۱]، مسلم آرین[۱]، مژگان سرامه[۱]، منصوره کریمزاده[۱*]، راضیه بیدهندی[۲]

[۱]گروه آموزش پیش‌دبستانی، علوم توان‌بخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران
[۲]گروه آمار زیستی و اپیدمیولوژی، علوم توان‌بخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران

اطلاعات مقاله:
دریافت: ۱۸ آذر ۱۴۰۴ اصلاحیه: ۱۳ بهمن ۱۴۰۴ پذیرش: ۲ اسفند ۱۴۰۴

چـــــکیده

مقدمـــه: در دورهٔ پیش‌دبستان، ارزیابی رشد در همهٔ حیطه‌ها نقش مهمی در پایش وضعیت کودکان، تصمیم‌گیری آموزشی و برنامه‌ریزی مداخلات دارد. بااین‌حال، در ایران ابزار یکپارچه و بومی که بتواند تمام ابعاد رشد کودکان پیش دبستانی را هم‌زمان ارزیابی کند وجود ندارد. بنابراین، هدف پژوهش حاضر، ساخت و بررسی روان‌سنجی یک ابزار جامع و سازگار با فرهنگ ایرانی برای سنجش رشد همه‌جانبهٔ کودکان پیش‌دبستانی بود. **مـــواد و روش‌هـــا** روش پژوهش، توصیفی و از نوع طراحی و روان‌سنجی ابزار بود. در گام نخست، مؤلفه‌های اصلی رشد همه‌جانبه کودکان با استفاده از تحلیل اسنادی و تحلیل محتوای منابع معتبر شناسایی شد؛ سپس گویه‌های مرتبط تدوین و نسخهٔ اولیهٔ ابزار تهیه گردید و فرایند روان‌سنجی آغاز شد. جامعهٔ آماری شامل والدین کودکان پیش‌دبستانی (۶-۵ ساله) شهر آمل بود که ۶۸۰ نفر (۳۵۴ زن و ۳۲۶ مرد) از آنها با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. **یافته‌هـــا:** در تحلیل روایی صوری و محتوا، گویه‌هایی که مقدار شاخص نسبت روایی محتوا (CVR) آن‌ها بیش از ۰/۶۲ بود، در نسخه نهایی ابزار حفظ شدند. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی با استفاده از روش مؤلفه‌های اصلی و چرخش واریماکس، استخراج شش عامل متمایز را نشان داد که در مجموع ۷۸/۱۸ درصد از واریانس کل گویه‌ها را تبیین کردند. بررسی همبستگی میان نمرات ابزار و معیار مرجع یعنی پرسشنامه رشد اوایل زندگی (EDI) نیز روایی هم‌زمان مطلوبی را نشان داد (r=۰/۶۸۶). مقدار آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۲۲ و برای مؤلفه‌ها در دامنه ۰/۷۴ تا ۰/۸۸ به دست آمد، که بیانگر پایایی درونی مناسب ابزار است. **نتیجه‌گیـــری:** ابزار طراحی‌شده با پوشش جامع تمامی ابعاد رشد کودکان پیش‌دبستانی به ویژه گنجاندن بُعد نوآورانهٔ اخلاقی– معنوی، و با شواهد روان‌سنجی مطلوب، قادر است رشد کودکان پیش‌دبستانی را به‌طور معتبر و پایا ارزیابی کند و به‌عنوان یک ابزار متناسب با زمینه فرهنگی ایران، برای پژوهش‌ها و برنامه‌ریزی‌های تربیتی مورد استفاده قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی:

۱- نوجوانان
۲- انگیزش
۳- تاب‌آوری روانشناختی
۴- روان‌شناسی تربیتی
۵- سازگاری روانشناختی

***نویسنده مسئول:** منصوره کریمزاده

پست الکترونیک: *mkarimz2000@gmail.com*

مقدمه

رشد[1]، فرآیندی مستمر و تدریجی از تغییرات کمی و کیفی است که در نتیجهٔ تعامل میان عوامل زیستی، روانشناختی و محیطی، ظرفیت‌های فرد را در حوزه‌های شناختی، هیجانی، رفتاری و اجتماعی گسترش می‌دهد. این فرآیند که معمولاً در مسیر تکاملی و جهت‌دار حرکت می‌کند، هدفش دستیابی به سطوح بالاتری از عملکرد و بلوغ است (۲، ۱). از این منظر، کودکی مهم‌ترین دورهٔ شکوفایی انسان به‌شمار می‌رود و پایهٔ اساسی سلامت جسمی، روانی و شخصیتی در دوره‌های بعدی زندگی را تشکیل می‌دهد؛ طوری که طیف وسیعی از عوامل محیطی از جمله وضعیت خانوادگی، فعالیت‌های بدنی، تعاملات با همسالان و شرایط فرهنگی- اجتماعی، نقش بسزایی در رشد همه‌جانبهٔ کودکان دارند (۳). همچنین، یافته‌های علوم اعصاب تربیتی نیز نشان می‌دهند که تعامل مغز با محیط‌های اجتماعی و آموزشی، پایه‌های رشد شناختی، هیجانی و اجتماعی کودکان را شکل می‌دهد (۴).

رشد همه‌جانبه کودکان، شامل جنبه‌های جسمانی- حرکتی[2]، زبانی[3]، شناختی[4]، هیجانی[5]، اجتماعی[6] و اخلاقی- معنوی[7] است (۶، ۵). رشد جسمانی- حرکتی پایه‌ای‌ترین بعد رشد است که تحت تأثیر تکالیف رشدی، ویژگی‌های زیستی و محیط شکل می‌گیرد (۷). رشد زبانی نیازمند چهار نوع دانش زبانی یعنی دانش واج‌شناسی، دستور زبان، درک معنایی و کاربست زبان است (۶). رشد شناختی به تحول تدریجی توانایی‌های ذهنی مانند ادراک[8]، استدلال[9]، حافظه[10]، حل مسئله[11] و سایر مهارت‌ها اشاره دارد، که با ساختارهای مغزی، محیط و تجارب اجتماعی تعامل دارد (۱۰-۸). همچنین، رشد هیجانی و اجتماعی، توانایی کودک در مدیریت و شناخت هیجانات خود و دیگری، و تعامل با دیگران را شکل می‌دهد و رشد اخلاقی- معنوی نیز بر پایهٔ رسش شناختی[12] و یادگیری و تجربه، درک خیر و شر و رعایت قوانین اجتماعی را برای کودک ممکن می‌کند (۱۱، ۶).

با توجه به پیچیدگی جوامع امروزی و بروز نابهنجاری‌های رفتاری و روانی در میان کودکان، ضرورت آموزش همه‌جانبه و تدوین راهبردهای مناسب برای تقویت این ابعاد رشدی بیش‌ازپیش احساس می‌شود (۱۲). در این راستا، سنجش دقیق و به‌موقع رشد کودکان پیش‌دبستانی، امکان پاسخگویی به نیازها و شناسایی به‌موقع مشکلات تکاملی را فراهم می‌کند و می‌تواند موجب ارتقای سلامت جسمی، روانی و اجتماعی کودک شود (۱۴، ۱۳). همچنین، سیاست‌گذاری و اجرای برنامه‌های مرتبط با دوران کودکی، با هدف کاهش نابرابری‌های اجتماعی و فراهم‌کردن فرصت‌های برابر رشد، نیازمند اطلاعات دقیق و جامع از وضعیت رشدی کودکان است (۱۵). اگرچه مدل‌ها و ابزارهای متعددی برای ارزیابی رشد کودکان طراحی شده است، اما هیچ‌یک به‌طور کامل تمامی ابعاد رشدی کودک را پوشش نمی‌دهند. برای نمونه، آزمون غربالگری رشدی دنور[13] کودکان از تولد تا ۶ سال را می‌سنجد و چهار حوزه اصلی شخصی– اجتماعی، حرکتی درشت[14]، حرکتی ظریف[15] و زبان را شامل می‌شود، اما ابعاد اخلاقی– معنوی و هیجانی را به‌طور مستقل پوشش نمی‌دهد. یا مقیاس رشد بیلی[16] توانایی‌های شناختی، حرکتی، زبان و اجتماعی– هیجانی کودکان خردسال را می‌سنجد و برای گروه سنی پیش‌دبستانی مناسب نیست. همچنین، سیستم نیمرخ یادگیری هاوایی[17] نیز برای کودکان ۰ تا ۳ سال طراحی شده و حوزه‌های رشد شناختی، حرکتی، زبان و اجتماعی– هیجانی را می‌سنجد، و بعد اخلاقی– معنوی را شامل نمی‌شود. بنابراین، ضرورت طراحی ابزاری جامع و بومی برای سنجش همه‌جانبهٔ رشد کودکان پیش‌دبستانی احساس می‌شود با توجه آنچه گفته شد، پژوهش حاضر با هدف طراحی و روان‌سنجی پرسشنامهٔ «رشد همه‌جانبه کودکان پیش‌دبستانی» (۵ تا ۶ سال) انجام شد تا ابزاری معتبر و دگرارزیاب برای پایش رشد متوازن کودکان فراهم کند که توسط والدین تکمیل شده و اطلاعات لازم را در اختیار مربیان و برنامه‌ریزان آموزشی قرار دهد.

مواد و روش‌ها

جامعهٔ آماری، نمونه، و روش اجرای پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی و با رویکرد طراحی و روان‌سنجی ابزار انجام شد. جامعهٔ آماری شامل تمامی والدین کودکان پیش‌دبستانی شهر آمل در سال تحصیلی ۱۴۰۴-۱۴۰۳ بود. نمونه‌گیری به روش خوشه‌ای تصادفی چندمرحله‌ای انجام شد؛ ابتدا مناطق آموزش و پرورش شهر به چهار ناحیه تقسیم شدند و از هر ناحیه چند مرکز پیش‌دبستانی به‌صورت تصادفی انتخاب گردید. سپس از هر مرکز یک کلاس با روش تصادفی ساده

[1] Development
[2] Physical-motor
[3] Linguistic
[4] Cognitive
[5] Emotional
[6] Social
[7] Moral-spiritual
[8] Perception
[9] Reasoning
[10] Memory
[11] Problem-solving
[12] Cognitive maturation
[13] Denver Developmental Screening Test
[14] Gross motor
[15] Fine motor
[16] Bayley Scales of Infant and Toddler Development
[17] Hawaii Early Learning Profile

انتخاب شد و کلیهٔ والدین واجد شرایطِ ورود به مطالعه (یعنی داشتن فرزند ۵ تا ۶ ساله، سکونت والدین در شهر آمل، توانایی خواندن و نوشتن به زبان فارسی و تمایل به شرکت در پژوهش) وارد مطالعه شدند. این ملاک‌ها از طریق پرسش از والدین بررسی شد. معیارهای خروج نیز شامل تکمیل ناقص پرسشنامه بیش از ۲۰ درصد، داشتن اختلالات رشدی یا نیازهای ویژهٔ فرزند، عدم سکونت والدین با کودک و انصراف در طول مطالعه بود. لازم به ذکر است که اختلال رشدی یا نیازهای ویژهٔ فرزند از طریق بررسی پرونده‌ها و گزارش‌های مربیان و والدین مورد ارزیابی قرار گرفت. حجم نمونه بر اساس نسبت پنج نمونه برای هر سؤال، ۶۸۰ نفر تعیین شد (۱۶).

در مرحلهٔ نخست، مؤلفه‌های اصلی رشد همه‌جانبه با استفاده از تحلیل محتوای اسناد، منابع نظری و پژوهش‌های پیشین شناسایی شد و بر اساس آن، گویه‌های اولیه تدوین و نسخهٔ مقدماتی ابزار طراحی گردید. پس از تأیید روایی صوری و محتوایی ابزار، پرسشنامه در اختیار والدین شرکت‌کننده قرار گرفت. پیش از آن توضیحات شفاهی و کتبی دربارهٔ هدف پژوهش، نحوهٔ پاسخ‌گویی و محرمانه‌بودن اطلاعات به شرکت‌کنندگان ارائه شد. والدین پرسش‌نامه را به‌صورت انفرادی و در محیط‌های آموزشی تکمیل کردند. داده‌های گردآوری‌شده در چند مرحله از نظر کامل بودن پاسخ‌ها بررسی شدند. در ادامه، تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخهٔ ۲۶ انجام گرفت. پیش از اجرای آزمون‌های آماری، مفروضه‌های طبیعی بودن توزیع، خطی‌بودن و کفایت حجم نمونه مورد بررسی قرار گرفت

طراحی ابزار اولیه

برای طراحی گویه‌های اولیهٔ ابزار، مرور گسترده‌ای بر منابع نظری رشد کودک و اسناد بالادستی انجام شد؛ از جمله سند تحول بنیادین، برنامهٔ درسی ملی و راهنمای برنامهٔ درسی پیش‌دبستانی، و همچنین مدل‌ها و ابزارهای بین‌المللی معتبر مانند «مقیاس سنین و مراحل» (ASQ[18])، «سیستم ارزیابی، سنجش و برنامه‌ریزی» (AEPS[19]) و «مقیاس بیلی» (۱۹۶۹) بررسی شدند. یافته‌ها با استفاده از تحلیل محتوای اسنادی به‌صورت نظام‌مند بررسی، کدگذاری و سازمان‌دهی شدند. هدف از این مرور، استخراج چارچوب مفهومی و نشانگرهای عملیاتی ابعاد رشد کودک بود تا پرسش‌ها بر اساس شواهد نظری و منطبق با استانداردهای بین‌المللی و شرایط آموزشی کشور طراحی شوند. بر این اساس، شش مؤلفهٔ اصلی رشد شناسایی شد و برای هر یک از آن‌ها زیرمؤلفه‌ها و نشانگرهای اختصاصی مستند شد. سپس، تدوین گویه‌ها به صورت مرحله‌ای و مشارکتی انجام شد. ابتدا تیم پژوهش بر مبنای زیرمؤلفه‌ها مجموعه‌ای از گویه‌های سنجشی را تعریف کرد تا پوشش جامع مؤلفه‌ها و نمایاندن نشانگرهای رفتاری قابل گزارش توسط والدین فراهم شود؛ در این مرحله حدود ۳۲۰ گویه اولیه تدوین شد. این استخر گویه‌ها برای بازبینی ساختاری و مفهومی در اختیار ده متخصص مجرب حوزه‌های روانشناسی کودک، روانشناسی بالینی و تربیتی، آموزش پیش‌دبستانی، گفتاردرمانی، کاردرمانی و مشاوره قرار گرفت. فرایند بازبینی در قالب جلسات دلفی و بررسی متمرکز انجام شد و هر گویه از نظر شفافیت مفهومی، تناسب با زیرمؤلفه، اهمیت تشخیصی و تکراری‌نبودن ارزیابی شد. بر اساس بازخورد خبرگان موارد تکراری یا مبهم حذف یا بازنویسی شدند و شمار گویه‌ها به ۲۷۸ گویه کاهش یافت. در گام بعدی، روایی محتوا و صوری گویه‌ها نیز بررسی شد. بنابراین، روایی محتوا با استفاده از شاخص نسبت روایی محتوا[20] (CVR) و شاخص روایی محتوایی[21] (CVI) بر اساس نظر ده نفر از متخصصان بررسی شد. گویه‌هایی که مقدار CVR بالاتر از ۰/۶۲ داشتند و مقدار CVI آن‌ها در حد مطلوب (بیش از ۰/۷۹) بود، در نسخه نهایی ابزار حفظ شدند (لاوشه[22]، ۱۹۷۵). علاوه بر این، روایی صوری گویه‌ها از نظر شفافیت زبانی و تناسب با گروه مورد مطالعه نیز مورد بررسی قرار گرفت. همچنین، تمامی گویه‌ها دارای طیف پنج‌درجه‌ای (۱: اصلاً، ۲: خیلی کم، ۳: کم، ۴: متوسط، ۵: زیاد) پاسخ بودند.

بررسی روایی و پایایی

روایی سازه از طریق تحلیل عاملی اکتشافی[23] (EFA) با روش مؤلفه‌های اصلی و چرخش واریماکس[24] انجام شد. کفایت حجم نمونه با شاخص KMO[25] و آزمون کرویت بارتلت[26] سنجیده شد و معیار استخراج عامل‌ها مقدار ویژه بالاتر از ۱ و بار عاملی حداقل ۰/۴۰ در نظر گرفته شد (۱۷). همچنین، برای بررسی روایی همزمان از پرسشنامه رشد اوایل زندگی جانوس و آفورد[27] استفاده شد. این ابزار پنج بعد کلیدی رشد کودکان شامل سلامت و بهزیستی جسمانی، شایستگی اجتماعی، بلوغ هیجانی، زبان و رشد شناختی و مهارت‌های ارتباطی و دانش عمومی را می‌سنجد و پایایی آن در مطالعات بین‌المللی با ضریب آلفای کرونباخ بین ۰/۸۴ تا ۰/۹۶ گزارش شده است. در ایران، عسگری و همکاران ویژگی‌های روان‌سنجی ابزار رشد اوایل زندگی جانوس و آفورد را در کودکان پیش‌دبستانی مشهد بررسی کردند و نشان دادند که ساختار پنج‌عاملی ابزار پس از اصلاحات (حذف ۲ گویه) با داده‌ها برازش مناسبی دارد(۱۹-۱۸). پایایی خرده‌مقیاس‌ها با ضریب آلفای

[18] Ages & Stages Questionnaires (ASQ)
[19] Assessment, Evaluation, and Programming System (AEPS)
[20] Content validity ratio (CVR)
[21] Content validity index (CVI)
[22] Lawshe
[23] Exploratory Factor Analysis (EFA)
[24] Principal components with Varimax rotation
[25] Kaiser–Meyer–Olkin test
[26] Bartlett's test of sphericity
[27] Early Development Instrument (EDI), Janus & Offord.
[28] Person Separation Index

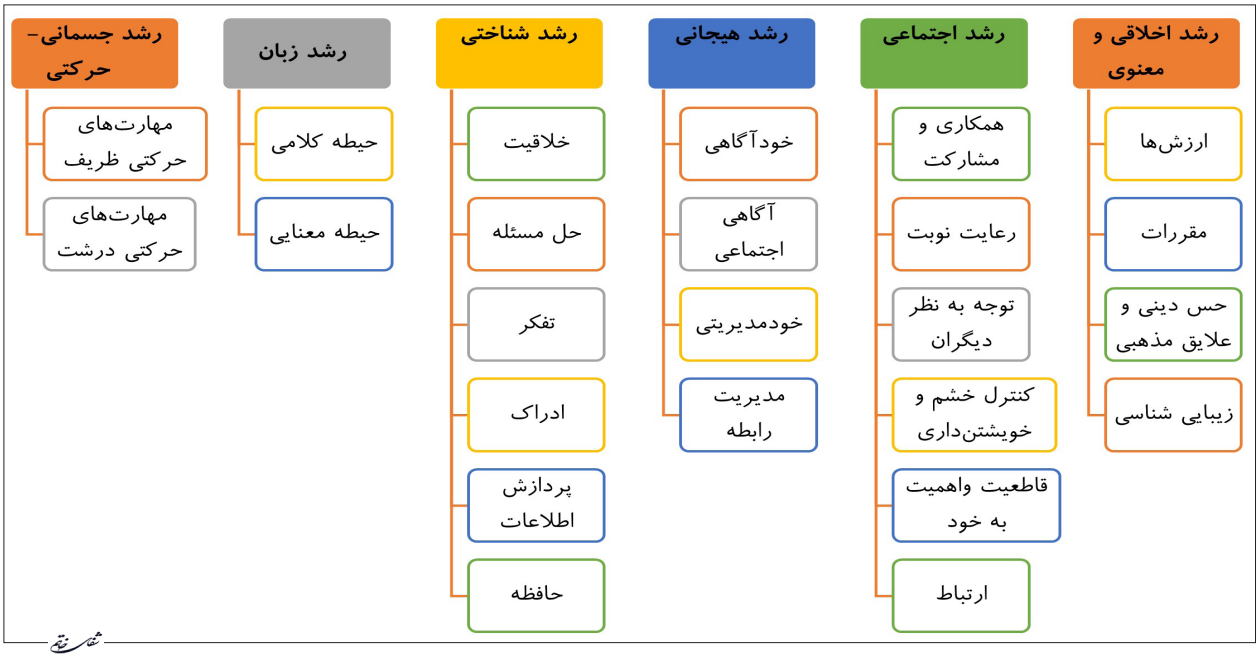
کرونباخ ۰/۹۷ و پایایی کلی ابزار (PSI)[۲۸] ۰/۹۵ گزارش شد. همچنین تحلیل کارکرد افتراقی نشان داد ۲۶ گویه تفاوت جنسیتی داشتند و در نهایت ابزاری ۹۳ گویه‌ای با ویژگی‌های روان‌سنجی مطلوب تهیه شد پایایی ابزار نیز با ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد و همچنین آلفای کرونباخ برای هر یک از خرده‌مقیاس‌ها بررسی گردید.

یافته‌ها

به‌منظور طراحی و تدوین یک ابزار جامع برای ارزیابی رشد کودکان پیش‌دبستانی، ابتدا با همکاری تیم ده‌نفره‌ای از متخصصان حوزه‌های مرتبط، مدل‌ها و مقیاس‌های معتبر بین‌المللی شامل مقیاس بیلی، ASQ، AEPS و دنور مورد بررسی قرار گرفتند. بر اساس این مرور، شش مؤلفه اصلی رشد و زیرمؤلفه‌های مربوط استخراج شدند و مبنای تدوین گویه‌ها قرار گرفتند. این شش مؤلفه و زیرمؤلفه‌های هر کدام در تصویر ۱ آورده شده‌اند. بر اساس این چارچوب مفهومی، در مرحله اول ۳۲۰ گویه تدوین شد و پس از بازبینی و پالایش اولیه شمار گویه‌ها به ۲۷۸ گویه کاهش یافت. بنابراین، این پرسشنامهٔ اولیه وارد مراحل تعیین روایی و پایایی گردید.

روان‌سنجی ابزار

روایی محتوایی ابزار توسط شاخص نسبت روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوایی (CVI) با نظر ده صاحب‌نظر در حوزه‌های مربوطه بررسی شد. بدین ترتیب که هر گویه از نظر «ضرورت» برای محاسبه CVR و «وضوح و تناسب محتوایی» برای محاسبه CVI توسط صاحب‌نظران ارزیابی شد و با توجه به جدول لاوشه آستانه پذیرش CVR برابر با ۰/۶۲ در نظر گرفته شد؛ گویه‌هایی که CVR کمتر از این مقدار داشتند حذف شدند و گویه‌هایی که CVI نامطلوب نشان دادند اصلاح یا بازنویسی شدند. در این مرحله، از میان ۲۷۸ گویه، تعداد ۱۴۲ گویه مقدار بحرانی ۰/۶۲ را کسب نکردند و حذف شدند و در نتیجه ۱۳۶ گویه با ضریب بالاتر از آستانه مورد تأیید صاحب‌نظران قرار گرفت و به‌عنوان نسخه نهایی ابزار وارد مراحل بعدی روان‌سنجی شد. این گویه‌ها با طیف لیکرت پنج‌درجه‌ای سنجیده می‌شوند که شامل گزینه‌های اصلاً، خیلی کم، کم، متوسط، و زیاد است. (جزئیات مقادیر CVR و CVI هر گویه در جدول جداگانه‌ای گردآوری شده و برای جلوگیری از اطناب متن، در این فایل درج نشده است)

تصویر ۱- مؤلفه‌های رشد همه‌جانبهٔ کودکان پیش‌دبستانی بر اساس ادبیات

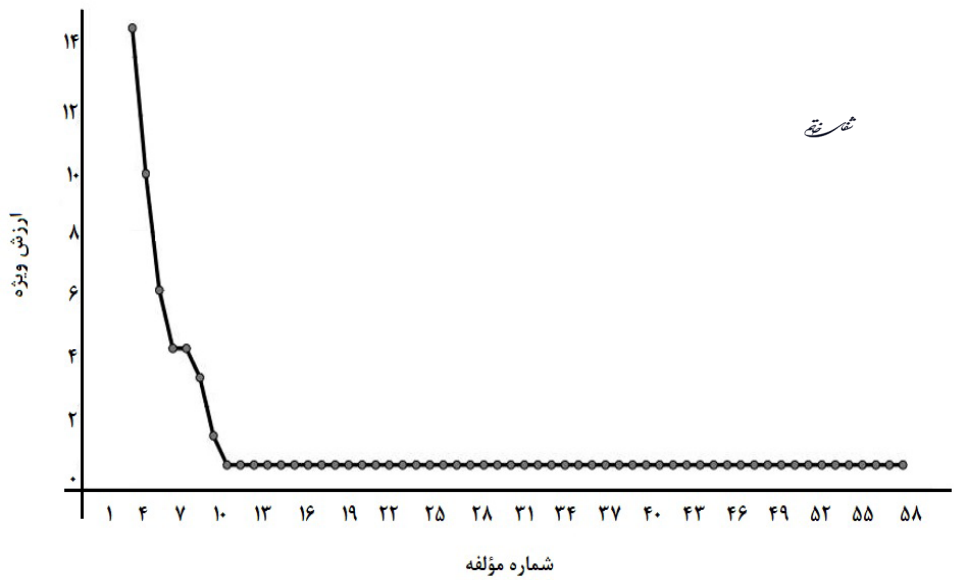
[28] Person Separation Index

روایی سازه

به‌منظور بررسی روایی سازه ابزار، از تحلیل عاملی اکتشافی (EFA) با استفاده از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. پیش از انجام تحلیل، شاخص کفایت نمونه‌گیری و آزمون کرویت بارتلت بررسی گردید که مقدار KMO برابر با ۰/۸۲۰ و بزرگ‌تر از حد مطلوب ۰/۸۰ به دست آمد که بیانگر کفایت حجم نمونه برای تحلیل عاملی بود. همچنین، نتایج آزمون بارتلت نشان داد که مقدار آماره‌ی مجذور خی برابر با ۱۶۰۰۷/۹۵۹ با درجهٔ آزادی ۱۶۵۳ و سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۰۱ است. این نتایج بیانگر معنی‌دار بودن آزمون و مناسب بودن ماتریس همبستگی بین گویه‌ها برای انجام تحلیل عاملی می‌باشد. بنابراین، داده‌ها برای اجرای تحلیل عاملی مناسب تشخیص داده شدند در گام بعدی، برای بررسی ساختار عاملی ابزار و تعیین روایی سازه، از روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی (PCA) با چرخش واریماکس استفاده شد. این روش امکان شناسایی مؤلفه‌های اصلی سازه و بررسی سهم هر گویه در توضیح واریانس کلی داده‌ها را فراهم می‌کند. نتایج نشان داد که شاخص اشتراک استخراجی تمامی گویه‌ها بالاتر از ۰/۵۰ است، به این معنی که هر گویه بخش قابل توجهی از واریانس خود را از طریق مؤلفه‌های شناسایی‌شده توضیح می‌دهد و نشان‌دهنده کفایت مطلوب ساختار عاملی مدل است. همچنین، تحلیل مؤلفه‌های اصلی نشان داد که شش مؤلفه اصلی می‌توانند ۷۸/۱۸ درصد از واریانس کل داده‌ها را توضیح دهند. مؤلفه اول با سهم ۲۷/۴۳ درصد بیشترین و مؤلفه‌های دوم تا ششم به ترتیب ۱۸/۷۷ درصد، ۱۰/۶۶ درصد، ۸/۳۴ درصد، ۷/۶۳ درصد و ۵/۳۴ درصد از واریانس را پوشش می‌دهند (جزئیات در جدول ۱ ارائه شده است). این نتایج بیانگر آن است که شش مؤلفه استخراج‌شده بخش عمده‌ای از ساختار داده‌ها را توضیح می‌دهند و می‌توانند ابعاد مختلف رشد همه‌جانبه کودکان را به طور دقیق و قابل اعتماد بازنمایی کنند. این تحلیل تأیید می‌کند که گویه‌های موجود در پرسشنامه به خوبی بازتاب‌دهنده سازه‌های مورد نظر هستند و مدل، توانایی سنجش دقیق و همه‌جانبه رشد کودکان را دارد. در ادامه، نمودار سنگریزه ارائه شده است که نشان می‌دهد شش مؤلفه استخراج‌شده به وضوح از یکدیگر متمایز هستند و سهم قابل توجهی از واریانس کل داده‌ها را توضیح می‌دهند. این نمودار تأیید می‌کند که ساختار عاملی ابزار شش‌بعدی طراحی‌شده، ابعاد مختلف رشد همه‌جانبه کودکان پیش‌دبستانی را به خوبی بازنمایی می‌کند

جدول ۱- جدول واریانس کلی ابعاد

مؤلفه	مقادیر ویژه اولیه			مجموع چرخش بارهای مربعی		
	مجموع	درصد واریانس	درصد تجمعی	مجموع	درصد واریانس	درصد تجمعی
۱	۱۵/۹۰۹	۲۷/۴۲۹	۲۷/۴۲۹	۱۵/۹۰۹	۲۷/۴۲۹	۲۷/۴۲۹
۲	۱۰/۸۸۹	۱۸/۷۷۴	۴۶/۲۰۳	۱۰/۸۸۹	۱۸/۷۷۴	۴۶/۲۰۳
۳	۶/۱۸۴	۱۰/۶۶۲	۵۶/۸۶۵	۶/۱۸۴	۱۰/۶۶۲	۵۶/۸۶۵
۴	۴/۸۳۷	۸/۳۳۹	۶۵/۲۰۴	۴/۸۳۷	۸/۳۳۹	۶۵/۲۰۴
۵	۴/۴۲۵	۷/۶۲۹	۷۲/۸۳۳	۴/۴۲۵	۷/۶۲۹	۷۲/۸۳۳
۶	۳/۰۹۹	۵/۳۴۴	۷۸/۱۷۷	۳/۰۹۹	۵/۳۴۴	۷۸/۱۷۷

نمودار ۱- نمودار سنگریزه حاصل تحلیل عاملی اکتشافی

روایی همزمان

برای بررسی روایی ملاکی همزمان پرسشنامهٔ رشد همه‌جانبه‌ی کودکان پیش‌دبستانی (۵ تا ۶ سال)، از ابزار سنجش رشد اوایل کودکی جانوس و آفورد به‌عنوان معیار مقایسه استفاده شد. هدف از این تحلیل، سنجش میزان تطابق و هم‌راستایی نتایج آزمون طراحی‌شده با یک ابزار استاندارد و معتبر در حوزهٔ رشد کودک بود. هرچه ضریب همبستگی بین دو ابزار بالاتر باشد، می‌توان نتیجه گرفت که آزمون حاضر در سنجش مؤلفه‌های رشد همه‌جانبه از اعتبار بیشتری برخوردار است. نتایج حاصل از تحلیل همبستگی پیرسون میان نمرات به‌دست‌آمده از آزمون رشد همه‌جانبه و آزمون جانوس و آفورد در جدول ۲ ارائه شده است.

همان‌گونه که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، تمامی ضرایب همبستگی میان مؤلفه‌های شش‌گانه رشد (جسمانی– حرکتی، زبانی، شناختی، هیجانی، اجتماعی و اخلاقی– معنوی) و همچنین نمره کل، مثبت و از نظر آماری معنی‌دار بودند (P/۰۱>۰). در میان مؤلفه‌ها، بیشترین میزان همبستگی مربوط به بعد رشد شناختی با ضریب r=۰/۳۶۰ بود که بیانگر رابطه‌ای متوسط و معنی‌دار میان این مؤلفه و آزمون مرجع است. پس از آن، مؤلفه‌های رشد اجتماعی (r=۰/۳۲۶)، رشد اخلاقی و معنوی (r=۰/۳۲۲) و رشد زبان (r=۰/۲۷۴) قرار داشتند. کمترین میزان همبستگی مربوط به رشد جسمانی– حرکتی با ضریب r=۰/۲۲۲ به‌دست آمد که هرچند ضعیف‌تر از سایر ابعاد است، اما از نظر آماری معنی‌دار می‌باشد. رشد هیجانی نیز با ضریب r=۰/۲۶۳ همبستگی مثبت و معنی‌داری نشان داد. در نهایت، ضریب همبستگی میان نمرهٔ کل آزمون رشد همه‌جانبه و نمرهٔ کل آزمون جانوس و آفورد برابر با r=۰/۶۸۶ و در سطح معنی‌داری P/۰۰۱>۰ به‌دست آمد. این مقدار نشان‌دهندهٔ همبستگی قوی و مثبت بین دو ابزار است و تأیید می‌کند که آزمون حاضر از روایی ملاکی همزمان مطلوبی برخوردار بوده و می‌تواند به‌عنوان ابزاری معتبر برای سنجش رشد همه‌جانبهٔ کودکان پیش‌دبستانی مورد استفاده قرار گیرد.

جدول ۲- ضریب همبستگی پرسشنامهٔ رشد همه‌جانبهٔ کودکان پیش‌دبستانی با آزمون اوان کودکی جانوس و آفورد (۲۰۰۷)

		رشدجسمانی حرکتی	رشد زبان	رشد شناختی	رشد هیجانی	رشد اجتماعی	رشد اخلاقی و معنوی	نمره کل
اوان کودکی جانوس و آفورد	ضریب پیرسون	۰/۲۲۲**	۰/۲۷۴**	۰/۳۶۰**	۰/۲۶۳**	۰/۳۲۶**	۰/۳۲۲**	۰/۶۸۶**
	معنی‌داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
	تعداد	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰

پایایی

برای بررسی پایایی پرسشنامهٔ رشد همه‌جانبه کودکان پیش‌دبستانی، از ضریب آلفای کرونباخ به‌منظور سنجش همسانی درونی گویه‌ها و میزان انسجام و هماهنگی درونی هر بعد استفاده شد. این شاخص نشان می‌دهد آیتم‌های هر مؤلفه تا چه اندازه در اندازه‌گیری یک سازه واحد با یکدیگر همبستگی دارند و هرچه مقدار آن به یک نزدیک‌تر باشد، بیانگر پایایی بالاتر ابزار است. در جدول ۳ مقادیر آلفای کرونباخ برای ابعاد مختلف این پرسشنامه ذکر شده است.

جدول ۳- جدول مقادیر آلفای کرونباخ

شماره	مقدار آلفای کرونباخ	تعداد گویه‌ها
رشد جسمانی حرکتی	۰/۷۷۵	۱۴
رشد زبان	۰/۷۹۵	۱۸
رشد شناختی	۰/۸۳۱	۳۱
رشد هیجانی	۰/۷۵۶	۲۱
رشد اجتماعی	۰/۷۹۱	۳۱
رشد اخلاقی و معنوی	۰/۸۴۳	۲۱
کل	۰/۸۲۲	۱۳۶

همان‌گونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، ضرایب آلفای کرونباخ برای تمامی ابعاد در محدوده قابل‌قبول تا مطلوب قرار دارند. بعد رشد اخلاقی و معنوی با مقدار ۰/۸۴۳ بالاترین پایایی را در میان ابعاد داشته و بیانگر انسجام درونی قوی گویه‌های این حوزه است. پس از آن، بعد رشد شناختی با ضریب ۰/۸۳۱ از انسجام بالایی برخوردار است. ابعاد رشد زبان (۰/۷۹۵) و رشد اجتماعی (۰/۷۹۱) نیز نشان‌دهنده هماهنگی مطلوب گویه‌ها هستند. رشد جسمانی- حرکتی (۰/۷۷۵) و رشد هیجانی (۰/۷۵۶) نیز در سطح پایایی مناسب قرار دارند. در مجموع، مقدار آلفای کرونباخ کل آزمون برابر با ۰/۸۲۲ به‌دست آمد که نشان‌دهندهٔ انسجام و قابلیت اعتماد مناسب ابزار در سنجش ابعاد مختلف رشد همه‌جانبه کودکان پیش‌دبستانی است.

یافته‌های توصیفی

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه (والدین؛ N=۶۸۰) در جدول ۴ گزارش شده است. سه متغیر کلیدی که گزارش شده‌اند عبارت‌اند از جنسیت، مدرک تحصیلی و نوع مدرسهٔ فرزند. جدول ۴ نشان می‌دهد که نمونهٔ پژوهش توزیع نسبتاً متعادلی از نظر جنسیت دارد، و بیشترین طبقه تحصیلی در میان والدین، دیپلم و زیردیپلم است (هر یک حدود ۲۶ درصد). همچنین حدود دو سوم کودکان در مهدها/ مراکز دولتی ثبت‌نام شده‌اند.

شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

در جدول ۵ شاخص‌های توصیفی شش بعد ابزار و نمره کل برای نمونه پژوهش (N=۶۸۰) گزارش شده است که نمرات کمینه، بیشینه، میانگین و انحراف معیار هر بعد را نشان می‌دهد. میانگین‌ها در همه ابعاد در بازه‌ای قرار دارند که در این نمونه وضعیت رشد را مناسب یا قابل‌قبول نشان می‌دهد و انحراف معیارها حاکی از پراکندگی نسبتاً یکنواخت نمرات حول میانگین است.

بر اساس داده‌های جدول ۵، میانگین نمرات در هر یک از ابعاد رشد حاکی از وضعیت مطلوب در رشد جسمانی- حرکتی (میانگین ۴۱/۹۹)، رشد زبان (۵۴/۱۸)،

جدول ۴- توزیع متغیرهای جمعیت‌شناختی (N=۶۸۰)

متغیر	توضیح	فراوانی	درصد
جنسیت	زن	۳۵۴	۵۲/۱
	مرد	۳۲۶	۴۷/۹
تحصیلات	زیردیپلم	۱۷۹	۲۶/۳
	دیپلم	۱۸۰	۲۶/۵
	لیسانس	۱۷۲	۲۵/۳
	ارشد و بالاتر	۱۴۹	۲۱/۹
نوع مدرسهٔ فرزند	دولتی	۴۵۹	۶۷/۵
	خصوصی	۲۲۱	۳۲/۵

جدول ۵- شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف استاندارد
رشدجسمانی حرکتی	۲۷	۵۶	۴۱/۹۹	۵/۱۶۲
رشد زبان	۳۶	۷۲	۵۴/۱۸	۶/۳۳۵
رشد شناختی	۶۹	۱۱۶	۹۲/۸۴	۸/۰۲۴
رشد هیجانی	۴۳	۸۲	۶۲/۸۶	۶/۶۹۳
رشد اجتماعی	۶۴	۱۱۹	۹۳/۱۸	۸/۱۵۸
رشد اخلاقی و معنوی	۴۲	۸۵	۶۳/۱۵	۶/۴۰۱
نمره کل	۳۶۱	۴۵۷	۴۰۸/۲۱	۱۷/۲۴۴

رشد شناختی (۹۲/۸۴)، رشد هیجانی (۶۲/۸۶)، رشد اجتماعی (۹۳/۱۸) و رشد اخلاقی- معنوی (۶۳/۱۵) است. همچنین، میانگین نمره کل رشد برابر با ۴۰۸/۲۱ بوده که نشان‌دهنده وضعیت کلی مناسب رشد همه‌جانبه کودکان پیش‌دبستانی در این نمونه است. انحراف معیار متغیرها نیز نشان‌دهنده پراکندگی نسبتاً منظم نمرات حول میانگین است.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف طراحی و اعتباریابی ابزاری بومی، جامع و چندبعدی برای سنجش رشد همه‌جانبهٔ کودکان پیش‌دبستانی (۵ تا ۶ ساله) انجام شد. پس از مرور ادبیات، اسناد بالادستی و مقیاس‌های استاندارد بین‌المللی، یک مدل شش‌مؤلفه‌ای طراحی و گویه‌های اولیه با کمک تیم خبرگان تدوین گردید. در فرآیندی چندمرحله‌ای، این گویه‌ها توسط متخصصان روانشناسی رشد و سنجش تربیتی از نظر تناسب مفهومی، وضوح زبانی و انطباق فرهنگی بازبینی شدند. نتایج کمی ارزیابی محتوایی، با شاخص نسبت روایی محتوا (CVR) بین ۰/۶۲ تا ۱ و شاخص روایی محتوایی (CVI) بین ۰/۷۸ تا ۰/۹۴، مطابق معیارهای لاوشه (۱۹۷۵) در محدوده مطلوب قرار داشت و نشان‌دهندهٔ تناسب و قابل فهم بودن گویه‌ها برای جامعهٔ هدف بود. با اعمال اصلاحات پیشنهادی خبرگان، شفافیت مفهومی گویه‌ها تقویت شد و در نهایت، ابزار نهایی ۱۳۶ گویه‌ای با شش خرده‌مقیاس جسمانی- حرکتی، زبانی، شناختی، هیجانی، اجتماعی و اخلاقی- معنوی تهیه شد و برای اجرا در نمونه‌ای ۶۸۰ نفری از والدین کودکان پیش‌دبستانی شهر آمل و ورود به تحلیل عاملی اکتشافی آماده گردید.

در گام بعدی، به منظور بررسی روایی سازه ابزار، تحلیل عاملی اکتشافی برای استخراج ساختار عاملی و سنجش انسجام ابعاد مفهومی آن انجام شد. این تحلیل در میان نمونهٔ ۶۸۰ نفری از والدین کودکان پیش‌دبستانی صورت گرفت که بر اساس توصیه‌های کلاسیک روان‌سنجی، معمولاً ۵ تا ۱۰ شرکت‌کننده به ازای هر گویه انتخاب می‌شوند، تا برآوردهای پایدار و معتبر از ساختار عاملی ابزار حاصل شود. نتایج نشان داد که شاخص کفایت نمونه‌گیری KMO برابر با ۰/۸۲۰ و آزمون بارتلت در سطح معنی‌دار (P/۰۰۱>) است که نشان‌دهندهٔ کفایت حجم نمونه و وجود همبستگی مناسب میان گویه‌ها برای انجام تحلیل عاملی است. سپس، شش عامل اصلی با استفاده از روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی و چرخش واریماکس استخراج شدند که در مجموع ۷۸/۱۸ درصد از واریانس کل را تبیین کردند، که این مقدار به‌دست‌آمده از واریانس تبیین‌شده نسبت به دامنهٔ معمول در پژوهش‌های ابزارهای چندبعدی رشد بالاتر است؛ برای مثال، داسیلوا[29] و همکاران گزارش داده‌اند که این ابزارها معمولاً بین ۵۵ تا ۶۵ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کنند (۲۰). این نتیجه نشان می‌دهد که ساختار عاملی به‌دست‌آمده از انسجام درونی و تبیین‌پذیری قابل‌توجهی برخوردار بوده و گویه‌ها به‌خوبی در قالب شش بعد متمایز اما مرتبط سازمان یافته‌اند، که بیانگر وضوح مفهومی و قابلیت استفاده ابزار برای سنجش جامع رشد کودکان پیش‌دبستانی در نمونه ایرانی است.

در ادبیات بین‌المللی تلاش‌های نسبتاً گسترده‌ای برای سنجش ابعاد مختلف رشد کودکان پیش‌دبستانی انجام شده است؛ برخی از این تلاش‌ها بر یک بعد مشخص (مثلاً ابعاد اخلاقی یا خودتنظیمی) و برخی دیگر بر چندبعد تمرکز کرده‌اند. برای نمونه، «مقیاس خودتنظیمی پیش‌دبستانی (PSRA[30])» توانایی‌های کنترل توجه، مهار تکانه و تنظیم هیجان کودکان را ارزیابی می‌کند، در حالی که «مقیاس رفتاری- هیجانی پیش‌دبستانی» (PreBERS[31]) نقاط قوت هیجانی و رفتاری کودک را در خرده‌ابعادی مانند تنظیم هیجان، آمادگی برای مدرسه و تعاملات اجتماعی می‌سنجد (۲۲-۲۱). همچنین، اگرچه ابزارهای سنجش بُعد اخلاقی یا معنوی در کودکان پیش‌دبستانی کم‌یاب است، کیم[32] در کرهٔ جنوبی، یک مقیاس سنجش زندگی دینی برای این گروه سنی توسعه داده است (۲۳). این پرسشنامه توسط والدین تکمیل می‌شود و زندگی دینی و مؤلفه‌های مبتنی بر ایمان کودکان پیش‌ازمدرسه را می‌سنجد. لازم به ذکر است که مقیاس بُعد معنوی را به‌طور کلی اندازه نمی‌گیرد و تمرکز آن بر مؤلفه‌های دینی- ایمانی است، نه بر بررسی گسترده‌تر «بعد اخلاقی/معنوی». این شواهد نشان می‌دهند که هم ابزارهای تک‌بعدی و هم ابزارهای چندبعدی در دسترس‌اند و هر یک بخشی از منظومه رشد پیش‌دبستانی را پوشش می‌دهند و اهمیت توسعه و به‌کارگیری ابزارهایی جامع، چندبعدی و متناسب با زمینه فرهنگی برای ارزیابی همه‌جانبه رشد کودکان پیش‌دبستانی را نشان می‌دهد بنابراین، از لحاظ نظری، طراحی ابزاری با شش مؤلفهٔ متمایز، تلاشی در جهت رفع پراکندگی مفهومی در ارزیابی رشد کودکان پیش‌دبستانی است. همانطور که ذکر شد، بسیاری از ابزارهای موجود، یا تک‌بعدی هستند (مانند ابزارهای سنجش حرکتی یا شناختی) و یا در صورت چندبعدی بودن، فاقد هم‌پوشانی نظری و فرهنگی کافی میان مؤلفه‌ها هستند (۲۴). پژوهش حاضر با بهره‌گیری از چارچوب‌های کلاسیک رشد (پیاژه[33] (رشد شناختی)، ویگوتسکی[34] (بافت اجتماعی یادگیری)، اریکسون[35] (رشد روانی- اجتماعی) و بالبی[36] (دلبستگی و هیجان)) کوشیده است الگوی مفهومی منسجمی از رشد همه‌جانبه ارائه دهد. علاوه بر این، گنجاندن بُعد اخلاقی- معنوی که در اغلب ابزارهای سنجش و ارزیابی کودکان پیش‌دبستانی مغفول مانده است، نوآوری مفهومی این ابزار به‌شمار

[29] Da Silva et al.
[30] Preschool Self-Regulation Assessment
[31] Preschool Behavioral and Emotional Rating Scale
[32] Kim
[33] Piaget
[34] Vygotsky
[35] Erikson
[36] Bowlby

می‌آید، زیرا این بُعد با پشتوانه نظری در روان‌شناسی رشد اخلاقی در بافت فرهنگی و تربیتی ایران پیوند مستقیم با ارزش‌های اجتماعی و خانوادگی دارد (۲۶، ۲۵). این رویکرد بازتاب‌دهنده‌ی دیدگاهی کل‌نگر به رشد است که بر یکپارچگی ابعاد زیستی، شناختی، هیجانی و معنوی تأکید دارد و با یافته‌های پژوهش‌های ایرانی نیز همسو است؛ برای مثال، کریمزاده و همکاران، نشان داده‌اند که استفاده از چارچوب‌های نظری چندبعدی، شامل جنبه‌های شناختی، هیجانی و اجتماعی، برای طراحی ابزارهای سنجش رشد کودکان در بافت فرهنگی ایران، باعث افزایش اعتبار مفهومی و انطباق فرهنگی ابزار می‌شود (۲۸، ۲۷). همچنین، بابکری و همکاران و اسماعیلی و همکاران علاوه بر تأکید بر رویکرد چندبعدی در ارزیابی رشد کودک، بر اهمیت بررسی وضعیت روانی–اجتماعی والدین و نقش آن در شکل‌گیری رشد شناختی، هیجانی و اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی نیز تأکید کرده‌اند (۳۰، ۲۹). از این منظر، ابزار حاضر برای بررسی رشد همه‌جانبهٔ کودکان پیش‌دبستانی، نه تنها امکان سنجش هماهنگ و جامع ابعاد مختلف رشد را فراهم می‌کند، بلکه با لحاظ کردن زمینه فرهنگی و ارزش‌های اجتماعی، با رویکردهای نوین روان‌شناسی رشد و طراحی مداخلات چندبعدی سازگار بوده و توانایی هدایت برنامه‌های آموزشی و تربیتی مؤثر را نیز دارد (۳۲، ۳۱).

سرانجام، شواهد مربوط به روایی همزمان و پایایی ابزار این پژوهش نیز مطلوب گزارش شدند. همبستگی کلی ابزار با معیار مرجع، یعنی پرسشنامه رشد اوایل زندگی جانوس و آفورد[37] برابر با r=۰/۶۸۶ بود که حاکی از روایی همزمان قابل قبول است. با این حال، بررسی مؤلفه‌ای نشان داد که برخی زیرمؤلفه‌ها، به‌ویژه رشد شناختی (r=۰/۳۶۰) و رشد جسمانی– حرکتی (r=۰/۲۲۲) همبستگی کمتری دارند. این تفاوت‌ها ممکن است ناشی از چند عامل باشد: توان والدین در گزارش دقیق توانایی‌های شناختی و مهارت‌های حرکتی ممکن است متفاوت باشد، یا تفاوت‌های زبانی و فرهنگی ممکن است برداشت از گویه‌ها را تحت تأثیر قرار دهد. این احتمال با پژوهش‌هایی که گزارش والدین را مستعد سوگیری می‌دانند هم‌راستا است (۳۴، ۳۳). از سوی دیگر، پایایی کلی ابزار نیز مناسب بود و مقدار آلفای کرونباخ کل حدود ۰/۸۲۲ به دست آمد که نشان‌دهندهٔ وفاق درونی قابل‌قبول گویه‌هاست در مجموع، در این پژوهش، یک ابزار بومی و چندبعدی برای سنجش رشد همه‌جانبه کودکان پیش‌دبستانی طراحی و اعتباریابی شد. یافته‌ها نشان داد که ابزار از انسجام نظری و روایی و پایایی مناسبی برخوردار است و با دربرگیری ابعاد مختلف رشد، از جمله بُعد اخلاقی–معنوی، امکان ارزیابی جامع و متناسب با بافت فرهنگی ایران را فراهم می‌سازد. با توجه به وضوح گویه‌ها و تعداد قابل‌قبول آن‌ها، و روش اجرایی ساده، این پرسشنامه می‌تواند به‌عنوان ابزاری معتبر برای پژوهش‌های رشد کودک و برنامه‌ریزی‌های تربیتی مورد استفاده قرار گیرد.

از محدودیت‌های این پژوهش، وابستگی ابزار به گزارش والدین و احتمال سوگیری‌های ادراکی، و همچنین تفاوت‌های زبانی و تربیتی است که می‌تواند برداشت یکسان از گویه‌ها را تحت تأثیر قرار دهد. برای کاهش این محدودیت‌ها، در مطالعات آینده توصیه می‌شود داده‌های والدین با ارزیابی معلمان و مشاهدات مستقیم ترکیب شود، و حتی جلسات آموزشی کوتاه برای والدین و مربیان برگزار شود تا فرآیند پاسخ‌دهی استاندارد شود و سوگیری‌های ادراکی کاهش یابد.

تشکر و قدردانی

این پژوهش دارای مجوز کمیته اخلاق در پژوهش دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی با کد اخلاق IR.USWR.REC.1403.047 است. شرکت والدین به‌صورت داوطلبانه و با رضایت آگاهانه و کتبی انجام شد. کلیه اطلاعات جمع‌آوری‌شده محرمانه نگه‌داری شد و صرفاً برای اهداف علمی و پژوهشی مورد استفاده قرار گرفت. بدین‌وسیله مراتب سپاس و قدردانی از والدین گرامی، مسئولین مدارس و ادارهٔ آموزش و پرورش شهر آمل به‌خاطر همکاری صمیمانه و حمایت‌های ارزشمند در جمع‌آوری داده‌ها و اجرای این پژوهش ابراز می‌گردد. این پژوهش بدون حمایت مالی انجام شده است. انجام این پژوهش برای نویسندگان هیچ‌گونه تعارض منافعی به دنبال نداشته است و تمامی مراحل پژوهش با رعایت اصول اخلاقی و علمی انجام شده و داده‌ها به‌صورت بی‌طرفانه گردآوری و گزارش شده‌اند.

[37] Janus & Offord

منابع

1. Greve W. Adaptation across the lifespan: Towards a processual evolutionary explanation of human development. Integrative Psychological and Behavioral Science. 2023; 57(4): 1119–39.

2. Zittoun T, Gillespie A. Theorising Human Development in Adult Life: A Complex, Multidimensional, Dynamic, Situated Model. Integrative Psychological and Behavioral Science. 2025; 59(4): 77.

3. Malekipour M. The role of environmental factors in holistic development of children. Development in Preschool Education. 2014; 24(6): 18-22.

4. Rahimi S, Mesrabadi J, Habibi Kaleybar R, Farid A. Compiling an Educational Neuroscience Training Program for Pre-Service and In-Service Teachers. The Neuroscience Journal of Shefaye Khatam. 2025.

5. Allen L, Kelly BB, Council NR. Child development and early learning. Transforming the workforce for children birth through age 8: A unifying foundation: National Academies Press (US); 2015.

6. Aliakbari Dehkordi M. Developmental Psychology (Theories, Research, Tests). Tehran: Payame Noor University Press; 2015.

7. Lotfi M, Farokhi A, Faghihzadeh S. Determining the validity and reliability of the gross motor development test in 7–10-year-old children with intellectual disability in Tehran. Research Journal of Sport Management and Motor Behavior. 2014;10(19):125–40.

8. Bjorklund DF. Children′ s thinking: Cognitive development and individual differences: Sage publications; 2022.

9. Casey BJ, Tottenham N, Liston C, Durston S. Imaging the developing brain: what have we learned about cognitive development? Trends in cognitive sciences. 2005; 9(3): 104–10.

10. Pagani L. O14: Televiewing and Children's Development. The Neuroscience Journal of Shefaye Khatam. 2015; 3(3):14.

11. Behmanesh B, Alhosseini KA, Azadi M. The effectiveness of attachment-based psycho-educational interventions on reducing the symptoms of separation anxiety disorder in preschool children in Tehran. The Neuroscience Journal of Shefaye Khatam. 2023; 11(1): 57–68.

12. Karimzadeh M. O10: Why Preschool Education Programs Is So Important. The Neuroscience Journal of Shefaye Khatam. 2015;3(3):10.

13. Olusanya BO, Wright SM, Smythe T, Khetani MA, Moreno-Angarita M, Gulati S, et al. Early childhood development strategy for the world's children with disabilities. Frontiers in Public Health. 2024; 12: 1390107.

14. Zare'i A, Gholami-Shiri H. The role of positive thinking in increasing serotonin, promoting emotional balance and vitality, and strategies to strengthen positive mindset. First Congress on Vitality and Happiness. 2012.

15. Childhood NSfHDiE. National Document on Holistic Development in Early Childhood. Tehran, Iran; 2019.

16. Waltz CF, Bausell BR. Nursing research: design statistics and computer analysis: Davis Fa; 1981.

17. Hair JF, Black WC, Babin BJ, Anderson RE, Tatham RL. Multivariate data analysis. Cengage learning Hampshire; 2019.

18. Asgari M, Mohammadpoor-Fadiheh S, Mohammadian J, Ghadamei A. Examining the Psychometric Properties and the Factor Structure of "Early Development Instrument" in Preschool Children Aged 4 to 6 Years in Mashhad with Rasch Model. Educational Measurement and Evaluation Studies. 2020; 10(31): 177–224.

19. Janus M, Offord DR. Development and psychometric properties of the Early Development Instrument (EDI): A measure of children's school readiness. Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement. 2007; 39(1): 1.

20. da Silva MA, de Mendonça Filho EJ, Mônego BG, Bandeira DR. Instruments for multidimensional assessment of child development: a systematic review. Early Child Development and Care. 2020.

21. Smith-Donald R, Raver CC, Hayes T, Richardson B. Preliminary construct and concurrent validity of the Preschool Self-regulation Assessment (PSRA) for field-based research. Early Childhood Research Quarterly. 2007;22(2):173–87.

22. Nordness PD, Epstein MH, Synhorst L. Convergent validity and test-retest reliability of the Preschool Behavioral and Emotional Behavior Rating Scale: Parents as respondents. Early Childhood Services: An Interdisciplinary Journal of Effectiveness. 2009; 3(1): 51.

23. Kim S. Development and validation of a faith scale for young children. Religions. 2021; 12(3): 197.

24. Raya AS, de Dios SML, Elvira JAM. Quality of child development scales. A systematic review. International Journal of Educational Psychology. 2023; 12(2): 119–48.

25. Kohlberg L, Hersh RH. Moral development: A review of the theory. Theory into practice. 1977; 16(2): 53–9.

26. Eisenberg N. Emotion, regulation, and moral development. Annual review of psychology. 2000; 51(1): 665–97.

27. Karimzadeh M, Rostami M, Teymouri R, Moazzen Z, Tahmasebi S. The association between parental mental health and behavioral disorders in pre-school children. Electronic physician. 2017; 9(6): 4497.

28. Karimzadeh M, Goodarzi A, Rezaei S. The effect of social emotional skills training to enhance general health& Emotional Intelligence in the primary teachers. Procedia-Social and Behavioral Sciences. 2012; 46: 57–64.

29. Babakri H, Tahmasebi S, Amani S. Validation of the Parenting Stress Index (PSI) among mothers of Preschool children in Tehran. Shenakht Journal of Psychology and Psychiatry. 2018; 5(4): 29–39.

30. Esmaeili F, Tahmsebi S, Mohammadi Arya A, Soltani PR. The relationship between parenting styles and moral development of preschool children mediated by children's attachment. Archives of rehabilitation. 2021; 22(3): 362–77.

31. Bronfenbrenner U. Making human beings human: Bioecological perspectives on human development: sage; 2005.

32. McCoy DC. Building a model of cultural universality with specificity for global early childhood development. Child Development Perspectives. 2022; 16(1): 27–33.

33. Kiing JS, Low PS, Chan YH, Neihart M. Interpreting parents' concerns about their children's development with the Parents Evaluation of Developmental Status: culture matters. Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics. 2012; 33(2): 179–83.

34. Bornstein MH. Parenting and child mental health: a cross-cultural perspective. World Psychiatry. 2013; 12(3): 258–65.